

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ
ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΕΝΤΕΥΘΕΝ

Οὕτως εἶχον τὰ σχολικὰ τῆς Κυνουρίας πράγματα ὅτε κατὰ τὴν 6ην Ἰανουαρίου 1828 ἀπεβιδάσθη εἰς Ναύπλιον ὁ ἀοίδιμος Καποδίστριας. Ὁ ἀνὴρ ὅστις ἐλθὼν εὗρε ταμεῖα κενά, ἀναρχίαν μεγάλην καὶ καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν, μεταξὺ τῶν κυρίων σκοπῶν του προέθετο καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς καλλιέργειας καὶ ἐξαπλώσεως τῆς παιδείας καὶ μάλιστα τῆς κατωτάτης εἰς πᾶν χωρίον τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐφιλοδόχησε νὰ στολίσῃ τοῦλάχιστον δι' ἑνὸς ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου. Καὶ βλέπει τις μὲ πόσον ἱερὸν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμὸν παρηκολούθει ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας του αὐτῆς. Ἄλλοτε μετέβαινεν αὐτοπροσώπως εἰς διαφόρους κώμας καὶ συνίστα εἰς τοὺς κατοίκους νὰ δίδωσιν εἰς τὰ τέκνα των καλὴν καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ¹⁾ καὶ ἄλλοτε ἔγραφε πρὸς τοὺς κατὰ τόπους διοικητὰς καὶ συνίστα εἰς αὐτοὺς νὰ συνεγνοῶνται μετὰ τῶν προϋχόντων περὶ ἰδρύσεως σχολείων καὶ συγκαλοῦντες τοὺς χωρικοὺς νὰ προτρέπωσιν αὐτοὺς πρὸς τοῦτο. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐδήλου ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἦτο πάντοτε πρόθυμος, ἂν δὲν ἐπήρκουν αἱ εἰσφοραὶ τῶν πολιτῶν, νὰ πληρώνη τὸν διδάσκαλον, νὰ κτίζῃ σχολεῖα καὶ νὰ πέμπῃ διάφορα σχολικὰ εἶδη ²⁾.

Καὶ πρέπει νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν εὐτυχῆ ἡ Κυνουρία, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀναγεννήσεως ἔτυχε νὰ ἔχῃ Διοικητὰς τοὺς Σταμ. Ψωμᾶν καὶ Μ. Δαμηράλην, αἵτινες μετ' ἀξιοθαυμάστου προθυμίας καὶ ἐνθέου ζήλου εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως σχολείων ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν των ³⁾.

¹⁾ Γενικὴ ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος 1829 φύλλ. 27 τῆς 6ης Ἀπριλίου σ. 103.104.

²⁾ Φ. Κουκουλέ, Τὰ σχολεῖα τοῦ Οἰνοῦντος ἐπὶ Καποδίστρια σ. 5. 6 (ἰδιαιτ. ἀποσπάσματος).

³⁾ Ἡ Κυνουρία, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὑπήγετο κατ' ἀρχὰς καὶ τοῦλάχιστον μέχρι Νοεμβρίου 1829 εἰς τὴν Διοίκησιν Λακεδαιμόνος καὶ Πραστοῦ, ἔκτοτε δ' εἰς τὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου—Πραστοῦ.

Τὸ ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβεν ὁ Καποδίστριας ἦτο μέγα καὶ ἀπῆ-
τει, ἵνα ἐφαρμοσθῆ, χρόνον μακρόν, τούτου ἕνεκα τὰ ἀγαθὰ σχέδια
τοῦ ἀνδρὸς ἤρχισαν νὰ ἐφαρμόζωνται εὐρύτερον ἐν Κυνourία μό-
λις ἀπὸ τοῦ 1829¹⁾.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΛΕΩΝΙΔΕΙΟΥ

Τὴν πρώτην μνημίαν τοῦ Λεωνιδείου ἔχομεν ἐν χρυσοδούλλῳ
Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου ἀπολυθέντι τῷ 1293. Ἐν αὐτῷ,
ὀριζομένων τῶν συνόρων τῆς ἐπαρχίας τοῦ μητροπολίτου Μονεμ-
δασίας, λέγεται « προελθόντι δὲ ἀπὸ Ζάρακος παρὰ τὴν θά-
λασσαν κατιόντι, κώμη ἢ Κυπαρισσία, εἶτα ναὸς τοῦ Ἁγίου Λεω-
νίδου, μετὰ δὲ τὸ τοῦ ἁγίου θεῖον τέμενος, τὸ καλούμενον Ἄστρος,
ἐπαναδάντι δὲ κώμη ἢ καλουμένη Καστάνιτζα »²⁾.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα λήγοντα
δὲν γίνεται λόγος περὶ συνοικισμοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς περὶ ναοῦ ἢ τεμέ-
νους, βραδύτερον ὅμως κατὰ τὰ ἔτη 1407 - 1443 μνημονεύεται
καὶ πάλιν ὁ Ἅγιος Λεωνίδας ἐν ἀργυροδούλλῳ ὡς συνοικισμὸς πλέον.

Ὁ δεσπότης δῆλα δὴ τῆς Πελοποννήσου Θεόδωρος Β'. ὁ Πα-
λαιολόγος ἐπικυροῖ τὰ προνόμια τῶν Μονεμβάσιωτῶν «χωρὶς μόνον
τῶν ἐποίκων τῆς περιοχῆς τοῦ Ῥέοντος, τοῦ Πραστοῦ,
τῆς Καστάνιτζας καὶ τοῦ Ἁγίου Λεωνίδου»³⁾. Συνοικισμὸς πάλιν
εἶναι ὁ Λεωνίδας κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Γ. Φραντζῆ⁴⁾, ὡς
santo Linidi δὲ ἀναφέρεται ἐν Βενετικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1527⁵⁾.
Ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου τοῦ ἁγίου Λεωνίδα ἐξειλίχθη κατόπιν τὸ
Λεωνίδειον⁶⁾, ὅπερ κατὰ τὸν ἱερὸν ἡμῶν ἀγῶνα εἶχε μόλις 70-80

¹⁾ Ἡ σύστασις σχολείων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1830. Ἐν ἀναφορᾷ πρὸς
τὸν Κυβερνήτην (Σχολικ. Καποδιστρ. 3 Ἰανουαρ. 1830) λέγεται. Διὰ προτροπίας
τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος συστήνονται καθ' ἑκάστην πρὸς φωτισμὸν τῆς νεολαίας
σχολεῖα τῆς τε ἀλληλοῦ. μεθόδου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας.

²⁾ Miklosich et Müller, Ἐνθ. ἀν. 5. 159.

³⁾ Miklosich et Müller; Ἐνθ. ἀν. 5. 172.

⁴⁾ Γ. Φραντζῆ, Χρονικ. 159.12.

⁵⁾ Κ. Σάθα, Μνημεῖα Ἑλληνικῆς ἱστορίας 4. 231.

⁶⁾ Θ. Οἰκονόμου, Ἐνθ. ἀν. σ. 10 G. Deville, Ἐνθ. ἀν. σ. 8. Τὰ εἰρηπία τοῦ ναοῦ
τούτου ἐσφίζοντο τῷ 1870 πρὸς τὸ μεσημέρινοανατολ. μέρος τῆς παραλίας τῆς ὄνο-

οικίας μετὰ διακοσίων κατοίκων Πρασιωτῶν, ὡς εἶπομεν, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Οἱ κάτοικοι Λεωνιδείου ἐγκατασταθέντες μετὰ τὸν ἀγῶνα ὀριστικῶς ἐν αὐτῷ καὶ πολυπληθέστεροι τῶν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ὄντες ἐφιλοδόμησαν νὰ ἰδρῦσωσιν ἐν τῇ κώμῃ των οὐ μόνον ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολήν, ἀλλὰ καὶ γενικὴν, Ἑλληνικὸν τουτέστι σχολεῖον, διὰ τὴν ὅλην περιοχὴν Πραστοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ ἐφοίτων καὶ τῶν πλησιοχώρων μερῶν οἱ μαθηταὶ καὶ δὴ τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου. Ἐπέβαλον λοιπὸν διὰ τῆς δημογεροντίας των εἰς τὸν προσωρινὸν Διοικητὴν τῆς Λακωνίας καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Κυβερνήτην αἴτησιν ζητοῦντες τὴν ἐπέμβασιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ἅμα ὑποδεικνύοντες ὅτι τὰ μοναστήρια τῆς περιφερείας των ἠδύναντο νὰ καταβάλωσι τὰς δώδεκα χιλιάδας γροσίων, αἵτινες ἀπηυθύντο πρὸς ἀνέγερσιν τῶν σχολείων.

Πρόθυμος καὶ ταχὺς ὁ Καποδίστριας τὸ ἐξῆς ἔγγραφον ἀπηύθυνε τῇ 8ῃ Μαΐου 1829 πρὸς τὸν προσωρινὸν διοικητὴν τῆς Λακωνίας.

Ἄριθ. 11988

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸν προσωρινὸν Διοικητὴν τῆς Λακωνίας.

Ἡ Δημογεροντία τοῦ Λεωνιδίου, ἐν ᾗ μᾶς ἐξέφρασε δι' ἀναφορᾶς τῆς τὴν ἄκραν τῆς ἐπιθυμίαν διὰ τὴν σύστασιν σχολείου Ἀλληλοδιδασκτικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην μᾶς κοινοποιεῖ συγχρόνως ὅτι, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι αὐτῆς διὰ τὴν ἐνδειάν των δὲν δύνανται νὰ τὰ συστήσουν, τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα μοναστήρια ὡς ἔχοντα ἀρκετὰς προσόδους, ἐμποροῦσαν νὰ χορηγήσουν τὰ παιτούμενα μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωμεν παντοῦ συστημένα τὰ σχολεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα περιμένεται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία τοῦ Ἔθνους καὶ σπεύδοντες νὰ συνδράμωμεν εἰς τοῦτο καθόσον ἐπιτρέπουν αἱ περιστάμαζομένης Νησίου ἢ Πλάκας. Θ. Οἰκονόμου, Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου σ. 10.

σεις, σὲ παρακαλοῦμεν, κύριε, νὰ φροντίσης νὰ συναχθῶσιν ἀπὸ τὰ εἰς τὴν ῥηθεῖσαν ἐπαρχίαν κείμενα πέντε μοναστήρια δώδεκα χιλ. γρόσια καταβάλλοντα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἀνάλογον τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ποσότητα. Ἄλλ' ὅμως τὰ χρήματα ταῦτα ἐννοοῦμεν νὰ συναχθῶσι διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῶν ὑπὲρ πατρίδος προτρεπτικῶν λόγων, καὶ εἰς τοῦτο θέλεις καταβάλει ὅλην τὴν ἀνήκουσαν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ὅταν δὲ συναχθῶσι θέλεις μᾶς εἰδοποιήσει ἀμέσως, διὰ νὰ λάβωμεν ἀνάλογα μέτρα καὶ ἐκδώσωμεν τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς καὶ περὶ τοῦ τόπου ὅπου θέλεις ὑπάρχει σχολεῖον καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θέλεις διοικεῖσθαι. Ἡμεῖς δὲ θέλομεν φροντίσει νὰ προμηθεύσωμεν ἐντεῦθεν καὶ τοὺς διδασκάλους, τοὺς ὁποίους καὶ θέλομεν πληρῶνει κατὰ μῆνα τὸν ἀνάλογον μισθὸν των καὶ τὰ παρεπόμενα.

Ἄλλ' ὡς πρὸς ὅλα ταῦτα μὲ τὴν κοινοποίησιν τῆς συνάξεως τῶν χρημάτων χρεωστεῖς νὰ μᾶς κάμῃς καὶ ὅσας παρατηρήσεις ὑπαγορεύει ὁ τόπος καὶ τὸ συμφέρον.

Πρὸς δὲ τὴν δημογεροντίαν τοῦ Λεωνιδίου θέλεις φροντίσει νὰ εἰδοποιήσης τὴν ὅσῃν πρόνοιαν καὶ σπουδὴν καταβάλλομεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς αἰτήσεώς της.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 8 Μαΐου 1829

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Καποδίστριας

Ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας

Ν. Σπηλιάδης

Συμμορφούμενος πρὸς τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ὁ διοικητὴς συνεκάλεσε κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1829 τοὺς ἡγουμένους τῶν μονῶν Ὁρθοκωστᾶς, Σίντζιας, Καρύας, Ῥεντινοῦ καὶ Ἐγκλειστουρίου ἐν τῇ μονῇ Ἀγ. Νικολάου τῆς Σίντζιας καὶ ἐκεῖ, παρόντος καὶ συνεργοῦντος τοῦ Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ Διονυσίου, κατώρθωσε νὰ συνεισφέρωσιν αὐτοὶ ὑπὲρ συστάσεως «Γενικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πραστοῦ Σχολῆς» ἀντὶ δώδεκα, δεκαπέντε χιλιάδας γροσίων, κατὰ τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν. Ὁ Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ Διο-

νύσιος προσέφερε 100 τάλληρα δίστυλα, τὸ μοναστήριον Ὁρθο-
κωστᾶς 300, τὸ μοναστήριον Σίντζιας 250, τὸ μοναστήριον Κα-
ρύας 200, τὸ μοναστήριον Ῥεντινοῦ 125 καὶ τὸ μοναστήριον Ἐγκλει-
στουρίου 125, ἤτοι ἐν ὅλῳ τάλληρα δίστυλα 1100 ¹⁾).

Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐκ παραλλήλου καὶ οἱ κάτοικοι Λεωνιδείου
ἤνοιξαν κατάλογον εἰσφορῶν ὑπὲρ ἀνεγέρσεως τῆς ἀλληλοδιδακτι-
κῆς καὶ Ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς κωμοπόλεως των, ὅστις κατὰ
Ἰούλιον τοῦ 1829 εἶχεν ἀποδώσει γρόσια 8855, ἐν ᾧ πρὸς τὸν
αὐτὸν σκοπὸν καὶ διὰ τὴν γενικὴν σχολὴν τῆς ἐπαρχίας Πραστοῦ
οἱ κάτοικοι Πραστοῦ καὶ Ἀγ. Ἀνδρέου εἶχον συνεισφέρει γροσ.
8911 ²⁾).

Τὸν κατάλογον τοῦτον μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν των διὰ τὴν
δήλωσιν τοῦ Κυβερνήτου περὶ προστασίας τῆς Γεν. σχολῆς ἀπέ-
στειλεν ἡ ἐπαρχιακὴ δημογεροντία Πραστοῦ πρὸς τὸν προσωρι-
νὸν Διοικητὴν Λακωνίας Γ. Βαλτινὸν ³⁾ ὑπισχνουμένη ὅτι καὶ
οἱ ἐπανερχόμενοι ἐκ τῶν κατοίκων θὰ καταβάλωσιν τὸν ὀβολὸν των
καὶ παρακαλοῦσα ἅμα νὰ σταλῇ εἰς Λεωνίδειον ἀρχιτέκτων, ἵνα
δώσῃ τὰ σχέδια τῆς σχολῆς ⁴⁾).

Ἴνα μὴ στερῶνται δὲ τὰ τέκνα των τῶν ἀγαθῶν τῆς παι-
δείας, ἔστειλλον τὰ μᾶλλον προχωρημένα ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν Ἑλλη-
νικὸν διδάσκαλον Θεοδόσιον Παναγιωτίδην Περγαμηνόν, ὃν εἶχον
φέρει ἐκ Πραστοῦ ⁵⁾). Τοὺς ἔλλειπεν ὁμοῦς ὁ ἀλληλοδιδακτικὸς,
ὃν κατῴρθωσαν νὰ εὕρωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γεωργάκη Με-
ρίκα, ὅστις διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Ψωμᾶ ἀπὸ τῆς 1^{ης} Αὐ-
γούστου ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ τεσσαράκοντα φοινίκων, ἤρχισε τὴν
διδασκαλίαν του μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ⁶⁾).

Εἰς τοὺς δύο τούτους ἐνωρὶς ἐζήτησαν οἱ Λεωνιδεῖς νὰ προσ-

¹⁾ Ἐγγραφα 4^{ης} καὶ 5^{ης} Ἰουλίου 1829.

²⁾ Ἐγγραφον 2^{ας} Ἰουλίου 1829.

³⁾ Ἡ δημογεροντία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Παν. Μίχαν, Μ. Μίχαν, Δημ. Καρα-
μάνον, Παν. Τροχάνην, Κρίσταν Χατζηπαναγιώτου καὶ Ἰω. Γούλενον.

⁴⁾ Ἐγγρ. 25 Σεπτεμβρίου 1829.

⁵⁾ Τὴν διατήρησιν τούτου κατὰ τὴν 8 Ἰουλίου 1829 (Φακελλ. Δεκεμβρ.) προ-
τείνει εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὁ Διοικητὴς Λακεδαιμόνος—Πραστοῦ.

⁶⁾ Ἐγγραφα 10^{ης}, 19^{ης} καὶ 29^{ης} Ὀκτωβρίου 1829.

τεθῆ και ὑποδιδάσκαλος, βοηθός τοῦ Ἑλληνικοῦ διὰ τὰς πολ-
λὰς τάξεις και τὴν πληθὺν τῶν μαθητῶν ¹⁾).

Ἐπῆρχε δὲ και κοινὸς διδάσκαλος διὰ τοὺς ἀρχαρίους, ὁ
Γεώργιος Παπανικολάου Ζηραφωνίτης διδάσκων εἴκοσι και ἓνα
μαθητάς ²⁾).

Ἐξετάσωμεν νῦν διὰ βραχέων τὰ κατὰ τοὺς διδασκάλους, τὰ
σχολεῖα και τὰ διδασκόμενα μαθήματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὁ ἀλληλοδιδάσκαλος Γεώργιος Μερίκας ἐν Λεωνιδείου κατα-
γόμενος και χωλὸς τὸν ἕτερον πόδα εἶχε διδαχθῆ ἐπὶ τρεῖς και
ἡμισὺν μῆνας τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον παρὰ τῷ Ἡσαΐα ἐν
Ναυπλίῳ, παρ' οὗ και ἔλαβε δίπλωμα τὴν 17^{ην} Σεπτεμβρίου 1829
πιστοποιοῦν «ὅτι, διδαχθεὶς τὴν μέθοδον τοῦ Κλεοβούλου, ἐξ-
ετασθεὶς εὐρέθῃ ἱκανὸς νὰ διδάξῃ τὴν μέθοδον ταύτην» ³⁾), ἐπι-
παλαίως ὅμως, φαίνεται, διότι ἡ μόρφωσις του ἦτο πολὺ μικρά.
Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1829 ἔγγραφον τοῦ ἀστυνόμου και λιμενάρ-
χου Μητζοπούλου τὸν χαρακτηρίζει ὡς φρόνιμον και ἐπιμελῆ
εἰς τὴν ἐργασίαν του, πολὺ πεζὸν ὅμως ⁴⁾), ὅτε δὲ κατὰ τὴν 1^{ην}
Δεκεμβρίου 1830 ἔγραψεν ἐνώπιον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ Ι. Κοκκῶνη
καθ' ὑπαγόρευσιν «ἀπεδείχθη ἐλάχιστα γράμματα γνωρίζων».

Τὴν 2^{αν} Δεκεμβρίου τὰ ἐξῆς ἔγραφε περὶ αὐτοῦ ὁ Κοκκῶνης
ἐν τῇ ἐκθέσει του ⁵⁾. «Ὁ διδάσκαλος Γεώργιος Μερίκας εἶναι ἐντό-
πιος, χωρὶς τὸν ἀριστερὸν πόδα και ἀμαθέστατος, καθὼς φαίνεται
και ἐκ τοῦ ἰδιοχείρου του. Οὐ μόνον ἰδέαν τῆς Ἑλληνικῆς δὲν ἔχει
παραμικράν, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀναγνώσῃ δύναται ἐλευθέρως, οὐδὲ νὰ
ἐννοήσῃ τὰ εἰς τὴν γλῶσσάν μας γεγραμμένα. Ἦτο ἐδῶ πρό-
τερον διδάσκαλος τῶν κολλυβογραμμάτων και ἐστάλθη ἀπὸ τοὺς
συγγενεῖς του περὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1829 εἰς Ναύπλιον, ὅπου
ἐσπούδασεν ἐξ μῆνας ⁶⁾ τὴν μέθοδον εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Τότε ἐδι-

¹⁾ Ἐγγρ. 7ης Δεκεμβρίου 1829.

²⁾ Ἐγγρ. 29ης Ὀκτωβρίου (φάκελλ. Δεκεμβρ.) και 7ης Δεκεμβρίου 1829.

³⁾ Ἐγγρ. 7ης Δεκεμβρίου 1829.

⁴⁾ Ἐγγρ. 29ης Ὀκτωβρίου 1829.

⁵⁾ Ι. Κοκκῶνη, Κατάστασις τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδασκτικῶν καταστη-
μάτων ἔγγρ. 2ας Δεκεμβρίου 1830.

⁶⁾ Ὡς ἐκ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ διπλώματός του φαίνεται μόνον τρεῖς και ἡμισὺν

δάχθη καὶ τὰ τέσσαρα πάθη τῆς ἀριθμητικῆς, τῶν ὁποίων οὐδὲ τὰ ὀνόματα δὲν ἐξεύρει νὰ εἶπη». Τοῦτου ἔνεκα προέτεινε ὁ Κοκκῶνης ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἀποφοίτου τοῦ Κεντρικοῦ σχολείου, Αἰγίνης ¹⁾, ἐζήτησαν δὲ τὴν ἀντικατάστασίν του καὶ οἱ ἔφοροι δι' ἐγγράφου τῶν τῆ 16^η Ἰανουαρίου 1831 ²⁾.

Ἡ εὐχὴ αὕτη καὶ εἰσηκούσθη κατὰ Μάρτιον δῆλα δὴ τοῦ 1831 ἐστάλη εἰς Λεωνίδειον ὡς ἀλληλοδιδασκτικὸς ὁ ἐν τῷ προτύπῳ τῆς Αἰγίνης εὐδοκίμησας Ἀντώνιος Δούκα Μυτιληναῖος, ὅστις ἀφικόμενος εὗρε τὴν σχολὴν ἐστερημένην τῶν πινάκων τῆς ἀναγνώσεως, οὓς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Γ. Μερίκας, διότι, ὡς διυσχυρίζετο, ἦσαν ἰδικοὶ του, καὶ ἄνευ θρανίων, τὰ ὁποῖα κατεγίνετο νὰ κατασκευάσῃ ³⁾. Ἡ ἔλλειψις ἐν τούτοις αὕτη διορθώθη, διότι ἡ Γραμματεία, μετὰ αἴτησιν τῶν ἐφόρων, ἀπέστειλε κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου διὰ τοῦ διδασκάλου Δούκα ἐν σῶμα πινάκων ἀναγνώσεως Ἀγγλικὸν καὶ ἐν τοῦ Νικητοπούλου ⁴⁾.

Τὰ πράγματα ὁμως δὲν ἦσαν ρόδινα διὰ τὸν δυστυχῆ Ἀντώνιον. Εὐρισκόμενος οὗτος εἰς μέρος ἔνθα, ὡς ἐδεδαίου, τὰ ἐξοδα ἦσαν μεγάλα, δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ, δι' ὃ ἐζήτησεν αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ του, ὅστις ὡς καὶ ὁ τοῦ Μερίκας ἦτο 40 φοίνικες μηνιαίως. Ἡ κατάστασις αὕτη ἦτο βεβαίως δυσάρεστος, ἀπέβη δι' ἔτι χείρων, ὅταν ὁ Διοικητῆς Ἀγίου Πέτρου—Πραστοῦ ἠρνήθη νὰ τοῦ πληρώσῃ τοὺς μισθοὺς του, ἀφ' οὗ δὲν τὸν διώρισεν αὐτός ⁵⁾. Ὁ δυστυχῆς ὁμως ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ καὶ ἄλλας δοκιμασίας. Οἱ κάτοικοι δῆλα δὴ χαριζόμενοι, ἴσως, εἰς τὸν συμπολίτην τῶν Μερίκαν, κατ' ἀρχὰς ἀντέτασσαν ἀδιαφορίαν εἰς τὰς ὑπὲρ τοῦ σχολείου προσπαθείας του, κατόπιν δὲ καὶ ἔχθραν, ἥτις ἐξεδηλοῦτο διὰ τῆς παρενοχλήσεώς του κατὰ τὴν ὥραν τῆς παραδόσεως, καὶ

¹⁾ Ἐγγρ. 30^{ης} Δεκεμβρίου 1830.

²⁾ Οἱ μαθηταὶ τοῦ Μερίκας κατὰ τὸ 1829 ἦσαν 69, κατὰ Ὀκτώβριον δὲ τοῦ 1830 150. Ἐγγρ. 8^{ης} Ὀκτωβρίου 1830.

³⁾ Ἐγγραφα 31^{ης} Ἰανουαρίου, 31^{ης} Μαρτίου καὶ 8^{ης} Μαΐου 1831.

⁴⁾ Ἐγγρ. 4^{ης} Μαΐου 1831.

⁵⁾ Ἐγγρ. 24^{ης} Μαΐου 1831. Γενικῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καποδίστρια οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων δὲν ἐπληρώνοντο κανονικῶς, ἔνεκα ἀταξίας εἰς τὰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας. Ὑπῆρχον πολλοὶ διδάσκαλοι μένοντες ἀπλήρωτοι ἐπὶ τέσσαρας καὶ ἕξ μῆνας.

καταρρυπάνσεως τῆς αἰθούσης τοῦ σχολείου ¹⁾. Τούτου ἕνεκα, μ' ὄλον ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἠύξησε τὸν μισθὸν τοῦ εἰς ὀγδοήκοντα φοίνικας ²⁾ κατὰ μῆνα, ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ κατὰ τὴν 4^{την} Ἰουλίου τὴν παραίτησίν του, τὴν δὲ 11^{ην} Νοεμβρίου τὸν εὐρίσκομεν διδάσκοντα ἐν Ἀγίῳ Πέτρῳ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ διδασκάλου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν κοινὸν Γεώργιον Παπανικολάου Ζαραφωνίτην τὰ ἐξῆς ἔγραφεν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ὁ Κοκκῶνης. «Εἰς κολλυβοδιδάσκαλος ἴσος τὴν μάθησιν μὲ τὸν ἀλληλοδιδακτικὸν διδάσκει εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ 25 παιδία».

Ὁ Ἑλληνικὸς Θεοδόσιος Παναγιωτίδης Περγαμηνός, ἱερομόναχος, ἦτο πολὺ καλύτερος. Παραμένων ἐν Πραστῷ ἀπὸ τοῦ 1826 μετεκλήθη εἰς Λεωνίδειον, ἐνθα ἀπήλαυε τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ἐκτιμῆσεως τῶν κατοίκων, οἵτινες τὸν ἐθεώρουν, ὡς εἶπομεν, «πολλὰ ἐμπειρον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον» ³⁾, πρὸς ἣν γνώμην συνέπιπτε καὶ ἡ τοῦ προσωρινοῦ διοικητοῦ Λακεδαίμονος—Πραστοῦ, ἀφ' οὗ οὗτος λέγει ὅτι ἀκούσας τὸν Περγαμηνὸν πολλάκις ἠύχαριστήθη ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν του ⁴⁾.

Ἐδίδασκε δ' ὁ Θεοδόσιος τότε ἐκ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Πατούσα τὰ ἐξῆς μαθήματα εἰς τὰς διαφόρους τάξεις, πάντως πάρα πολλά, δεικνύοντα ὅμως ὅτι οἱ μαθηταὶ τότε ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, παρὰ τὴν ἔλλειψιν βιβλίων ⁵⁾, ἦσαν πολὺ τῶν σημερινῶν συναδέλφων των ὑπέρτεροι.

Λοιπὸν, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Περγαμηνοῦ, κατὰ τὸ 1829 «οἱ

¹⁾ Ἐγγρ. 8^{ης} Ἰουλίου 1831.

²⁾ Ἐγγρ. 31^{ης} Αὐγούστου. 1831.

³⁾ Ἐγγρ. 25^{ης} Σεπτεμβρίου 1829. Οἱ Δημογέροντες τῆς ἐπαρχίας Πραστοῦ Δημήτριος Καραμάνος καὶ Παναγιώτης Τροχάνης ἐν ἐγγράφῳ των τῆς 8^{ης} Ἀπριλίου 1830 χαρακτηρίζουσι τὸν Θεοδόσιον ὡς εἰσηγητὴν εἰς τὴν κωμόπολιν των τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ δεικνύοντα ζῆλον ὑπὲρ τῆς νεολαίας συνοδευόμενον μετὰ συνεχοῦς ἐπιμελείας καὶ πρὸς τοὺς πολίτας χρηστότητος».

⁴⁾ Ἐγγρ. 8^{ης} Ἰουλίου 1829 ἐν τῷ φακέλλῳ τοῦ Δεκεμβρίου.

⁵⁾ Κατὰ τὴν 8^{ην} Ἀπριλίου 1830 ἐστάλη εἰς Ναύπλιον ὁ ἴδιος Περγαμηνός, ἵνα ζητήσῃ καὶ λάβῃ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως βιβλία διὰ τοὺς μαθητάς του, ὧν αὐτοὶ ἐστεροῦντο.

τῆς πρώτης τάξεως ¹⁾ ἀκούουν λόγους Ἴσοκράτους, τὸν περὶ βασιλείας, τὸν Συμμαχικόν, τὸν Ἀρεοπαγιτικόν, τὰ γ'. πρῶτα βιβλία τῶν Ἀπομνημονευμάτων Ξενοφῶντος, Λυσίου τὸν κατὰ Ἐρατοσθένους, τὴν Πλατωνικὴν Ἀπολογία τῶ Σωκράτους, τὸ 1/2 ἐκ τοῦ Γοργίου τοῦ Πλάτωνος, Θησέα καὶ Ρωμόλον Πλουτάρχου, τοὺς ἐκ τῆς Κυκλοπαιδείας τοῦ Πατούσα Δημοσθενιακοὺς καὶ Πλοῦτον Ἀριστοφάνους, Ίκάβην Εὐριπίδου, Προμηθεά δεσμώτην Αἰσχύλου, Αἶαντα Σοφοκλέους, Μῆδειαν καὶ Ἡρόδοτον.

Οἱ τῆς δευτέρας τάξεως ²⁾ Ἀστεία Ἰεροκλέους, Μύθους Αἰσώπου, Ἀποφθέγματα φιλοσόφων καὶ Πλουταρχικὰ βασιλέων καὶ στρατηγῶν, Νεκρικοὺς διαλόγους, λόγους Ἰσοκρατικούς, πρὸς Δημόνικον, πρὸς Νικοκλέα, περὶ βασιλείας, τὸν περὶ διαβολῆς τοῦ Λουκιανοῦ, τὸν περὶ φιλίας τοῦ Θεμιστίου καὶ τοῦ Πλουτάρχου περὶ παιδῶν ἀγωγῆς.

Οἱ τῆς τρίτης τάξεως ³⁾ Νεκρικοὺς διαλόγους.

Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος ἀκούουσιν ὅλοι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς Εὐαγγελιστοῦ καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἤδη δὲ ἀκούουσι δις τῆς ἑβδομάδος Ἀριθμητικὴν».

Τοιαῦτα μαθήματα διδάσκων ὁ Θεοδοσίος κατῴρθωσε ν' ἀναδείξῃ μαθητὰς δυναμένους νὰ καταταχθῶσιν ὡς μαθητοδιδάσκαλοι εἰς τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον Αἰγίνης, τουτέστι τὸ τότε διδασκαλεῖον, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς διδάσκαλοι κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Πραστοῦ ⁴⁾, ἣτις λήγοντος τοῦ 1830 εἶχεν ἐν ὄλῳ μαθητὰς 155 ⁵⁾.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1830 ἀποχωρήσαντος τοῦ Θεοδοσίου Ἑλληνικὸν σχολεῖον δὲν ὑπῆρχε, καίτοι οἱ μαθηταὶ ἦσαν τότε περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ⁶⁾. Τοῦτο σαφῶς μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἐπιθεω-

¹⁾ Αὕτη ἦτο ἡ ἀνωτάτη καὶ εἶχε 15 μαθητὰς.

²⁾ Οἱ τῆς δευτέρας τάξεως μαθηταὶ ἦσαν 19.

³⁾ Οἱ τῆς τρίτης τάξεως μαθηταὶ ἦσαν 24, ὑπῆρχε δὲ καὶ τετάρτη τάξις μὲ 15 μαθητὰς.

⁴⁾ Ἐγγρ. 15ης Νοεμβρίου 1830.

⁵⁾ *Ι. Κοκκῶνη*, Κατάστασις τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδακτικῶν καταστημάτων, ἔγγραφο 2ας Δεκεμβρίου 1830. Ὅρα σχολικὰ Καποδ. Ὀκτωβρίου καὶ Δεκεμβρίου 1830.

⁶⁾ Ἐγγρ. 16ης Ἰανουαρίου 1831.

ρητής τῶν εκπαιδευτικῶν καταστημάτων γράφων τῇ 2^α Δεκεμβρίου 1830 τὰ ἑξῆς ἐν τῇ ἐκθέσει του. «Μετὰ πολλῶν ἡμερῶν δρόμον καὶ κακουχίας ἦλθα εἰς Λεωνίδιον ἐπὶ ματαίῳ Ἑλληνικὸν σχολεῖον δὲν ἔχουν, ἀλληλοδιδασκτικὸν μόνον καὶ τοῦτο ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι».

Τὸ μειονέκτημα τοῦτο ἐπιθυμοῦντες οἱ κάτοικοι νὰ ἐπανορθώσωσιν ἐζήτησαν τὴν 16 Ἰανουαρίου 1831 παρὰ τῆς Κυβερνήσεως Ἑλληνικὸν διδάσκαλον, ὑπισχνούμενοι νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὸν οἶκημα δωρεάν. Ταχεῖα, ὅπως πάντοτε, εἰς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ἡ Γραμματεία διώρισε περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου Ἑλληνικὸν «τὸν ἱερολογιώτατον Κύριλλον Σγουρομάλλην τὸν Πάτριον, γνῶριμον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν» ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ φοινίκων 140, οὓς θὰ ἐλάμβανε κατὰ τριμηνίαν παρὰ τοῦ διοικητοῦ Ἀγίου Πέτρου — Πραστοῦ ¹⁾.

Ὁ Κύριλλος διήρρεσε τοὺς μαθητάς του εἰς τέσσαρας κλάσεις· εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀνωτάτην ἐφοίτων ἑπτὰ μαθηταὶ ἡλικίας 15-19 ἐτῶν διδασκόμενοι τὸ περὶ τοῦ ἀκούειν τοῦ Πλουτάρχου, εἰς τὴν δευτέραν δέκα ἡλικίας 13-20 ἐτῶν διδασκόμενοι τὴν πρὸς τοὺς νέους παραίνεσιν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, εἰς τὴν τρίτην εἴκοσι καὶ δύο ἡλικίας 12-20 ἐτῶν διδασκόμενοι Αἰλιανοῦ Ποικίλην Ἱστορίαν καὶ εἰς τὴν τετάρτην καὶ κατωτάτην δέκα ἡλικίας 11-15 τὰ Ἀστεῖα τοῦ Ἱεροκλέους διδασκόμενοι, πάντα δὲ ταῦτα ἐκ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας Κομητᾶ, ἧς σώματα διὰ τοῦ ἰδίου διδασκάλου ἀπεστάλησαν ἐκ Ναυπλίου ²⁾.

Ἐμενε δ' εὐχαριστημένος ἐκ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν του ὁ Κύριλλος, ἀφ' οὗ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἑναρξιν τῶν παραδόσεων ἔγραφεν «οἱ μαθηταὶ ἔχουν ἱκανὴν κρίσιν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ παρὰ τῶν ὁποίων ἐλπίζεται τῷ ὄντι καὶ ἡ ταχεῖα ἐπίδοσις ³⁾».

Ὡμιλήσαμεν μικρὸν ἀνωτέρω περὶ τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου, τὸ οἶκημα ὅμως ἐν ᾧ τοῦτο εἶχεν ἐγκατασταθῆ πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ πρόσφορον πρὸς διδασκαλίαν παίδων. Ἴδου τί ἔγραφε τῇ

¹⁾ Ἐγγρ. 31ης Ἰανουαρίου 1831.

²⁾ Ἐγγρ. 31ης Ἰανουαρίου καὶ 4ης Ἀπριλίου 1831.

³⁾ Ἐγγρ. 4ης Ἀπριλίου 1831.

2^η Δεκεμβρίου 1830 ἐν τῇ ἐκθέσει του ὁ Κοκκῶνης. «Εἰς ἐν κτήριον προσωρινόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ σχολείου παρὰ τοὺς πίνακας τῆς ἀναγνώσεως κρεμαμένους εἰς τοὺς τοίχους, συνέρχονται 90 παιδία, ὅλα δὲ ταῦτα δὲν διδάσκονται καθ' ἡμέραν ὡς διορίζει ἡ μέθοδος, οὐδ' ὅσα διορίζει μαθήματα, ἀλλὰ εἴκοσι περίπου καθήμενοι κατὰ γῆς καὶ εἰς τὸ μέσον γράφουν, τὰ δὲ λοιπὰ ἰστάμενα περὶ τὸν τοῖχον ἀναγινώσκουσι μὲ μεγάλην κραυγὴν καὶ ἀταξίαν. Ἀριθμητικὴν δὲν διδάσκοντι ὀλοτελῶς καθὼς καὶ τὸ γράφειν ὅλοι συγχρόνως δὲν μαθαίνουν». Εἰς ἐπίμετρον ἔλειπον καὶ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία, τὰ ὁποῖα τῇ αἰτήσει τοῦ Κοκκῶνη, μόλις λήγοντος τοῦ Νοεμβρίου 1830, ἐστάλησαν διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τοποτηρητοῦ ¹⁾.

Εἶπομεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Πραστοῦ ἐζήτησαν νὰ ἰδρυθῇ ἐκεῖ Γενικὴ σχολή. Ὡς ἔδραν τῆς σχολῆς ταύτης ὁ προσωρινὸς διοικητὴς Λακεδαίμονος — Πραστοῦ προέτεινε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὸ Λεωνίδειον, συστήσας ν' ἀρχίσῃ τὴ ἔναρξιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ σχολείου, ἐλλείψει ὕδατος, κατὰ Δεκέμβριον ἐν χώρῳ πεντακισχιλίων τετραγ. πήχεων ἀφιερωθέντι ὑπὸ Γ. Μιχαλάκη, καὶ ὀρίσας ὡς ἐπιστάτας τῆς οἰκοδομῆς τοὺς Γ. Μιχαλάκην ²⁾, Χατζῆ Γεώργιον Κρεμμίτσον, Κυριακὸν Λυγινόν, Θεόδωρον Περπέρην, Χατζῆ Νικόλαον Πεκόρον καὶ Κώσταν Χατζηθεοδώρου ³⁾.

Κατὰ τὴν 25^{ην} Σεπτεμβρίου οἱ Λεωνιδεῖς περιέμενον τὸν ἀρχιτέκτονα νὰ δώσῃ τὰ σχέδια τῆς σχολῆς, ἐπειδὴ ὅμως ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ὕδωρ καὶ ἄσβεστος, εἰδοποιήθησαν νὰ ἐτοιμάσωσι κατὰ Νοέμβριον τὰ ἀναγκαῖα πρὸς οἰκοδομὴν ὑλικά ⁴⁾. Ὁ μηχανικὸς ὑπολοχαγὸς ὀχυροματοποιὸς Σταυρίδης ἔφθασε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1829 ⁵⁾ καὶ ἔδωσε τὰ σχέδια, μέχρις ὅμως τῆς 28^{ης} Μαρτίου 1830 δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἀνέγερσις καὶ τοῦτο, διότι ἐφιλονίκη-

¹⁾ "Εγγρ. 29 Νοεμβρίου 1830.

²⁾ Οὗτος ἦτο ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στρατιωτικοὺς τῆς Κυνουρίας "Αμβρ. Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος 4. 164.

³⁾ "Εγγρ. 8^{ης} Ἰουλίου καὶ 12^{ης} Νοεμβρίου 1829.

⁴⁾ "Εγγρ. 30^{ης} Νοεμβρίου 1829.

⁵⁾ "Εγγρ. 10^{ης} Μαΐου 1830.

σαν οἱ πολῖται καὶ ἤρνοῦντο νὰ παραδώσωσι τὰ ποσὰ διὰ τὰ ὁποῖα εἶχον ἐγγραφῆ εἰς τὸν κατάλογον, δικαιολογούμενοι ὅτι προετίμων νὰ δώσωσιν ἀντὶ τῶν μετρητῶν χρεωστικὰς ὁμολογίας, ἐκ τῶν τόκων τῶν ὁποίων νὰ συντηρῶνται τὰ σχολεῖα. Ἡ Κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα ταχέως νὰ διευθετήσῃ τὸ ζήτημα διέταξε τὴν 10ην Μαΐου 1830 τὸν διοικητὴν Ἀγίου Πέτρου — Πραστοῦ νὰ μεταβῆ εἰς Λεωνίδειον, νὰ λάβῃ τὰς σχετικὰς χρεωστικὰς ὁμολογίας παρὰ τῶν πολιτῶν, νὰ συμβουλευθῆ προσηκόντως τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ὑποδείξῃ τιμίους καὶ φιλοκάλους πολίτας, ἵνα οὗτοι διορισθῶσι μετ' αὐτοῦ ἐπιστάται τῆς οἰκοδομῆς τῆς σχολῆς ¹⁾.

Ὁ διοικητὴς ἐκπληρῶν τὴν ἀνατεθείσαν αὐτῷ ἐντολὴν καὶ φροντίζων γενικῶς ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας Πραστοῦ, ὑπὲρ ὧν κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1831 εἶχον συλλεγῆ 23.375 φοίνικες ²⁾ ἐκτὸς τῶν 1100 διστύλων, τὰ ὁποῖα ἦσαν κατατεθειμένα εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, συνέστησε τὰ ἑξῆς. Ὁ ἐν Λεωνιδείῳ ἅγιος οἰκονόμος Ἀναστάσιος, ὁ παπᾶ Ἀντώνιος καὶ ὁ Δημήτριος Χατζῆς νὰ περιέλθωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ κάμωσιν ἔρανον μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ὁ καπετὰν Παναγιώτης Σαράντης νὰ συναντηθῆ μὲ τοὺς ποιμένας καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ συνεισφέρωσιν, ἐν δὲ ἡ δύο τῶν μελῶν τῆς Ἐφορίας νὰ μεταβῶσιν εἰς Τυρομέλινα καὶ Ἀγιον Ἀνδρέαν καὶ νὰ πείσωσι τοὺς κατοίκους νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὸ τὸν ὄρον τὰ συλλεχθησόμενα χρήματα νὰ τοκισθῶσι πρὸς 10⁰/0, ἐκ τῶν τόκων δὲ τούτων νὰ πληρῶνται οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων ³⁾.

Οἱ φιλότιμοι κάτοικοι, λησμονοῦντες τὰς τοπικὰς ἔριδας ἐφάνησαν καὶ πάλιν πρόθυμοι νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν κατάστημάτων τῆς ἐπαρχίας τῶν εἰς τρόπον ὥστε προῦκάλεσαν τοῦ διοικητικοῦ τὸν ἐνθουσιασμόν, ὅστις τὰ ἑξῆς σχετικῶς ἔγραφεν ἐξ Ἀστρους τῆ 17η Ἰανουαρίου 1831 « Ἀμίμητος ἐφάνη καὶ ἀπαρχδειγμάτιστος ἕως τώρα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ὁ ζῆλος καὶ προθυμία τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Πραστοῦ ὑπὲρ

¹⁾ Ὁρα ἔγγρ. 10ης Μαΐου 1830.

²⁾ Ἐγγρ. 18ης Ἰανουαρίου 1831.

³⁾ Ἐγγρ. 1ης Ἰανουαρίου 1831.

συστάσεως εἰς τὴν ἐπαρχίαν των παιδευτικῶν καταστημάτων. . . . Πάσης τάξεως ἄνθρωποι συνέδραμον ἀμιλλώμενοι ποῖος νὰ προσφέρῃ περισσότερα τοῦ ἄλλου, ὥστε καὶ τινες ἐκ τοῦ ὑστερήματός των ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἔδειξαν τὴν ἰδίαν φιλοτιμίαν καὶ προθυμίαν».

Συγχρόνως οἱ κάτοικοι δι' ὑπομνήματός των ἐζήτουν τὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τῶν διδασκάλων των ¹⁾ καὶ τὴν ἐναρξιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ σχολείου ²⁾ ὑπισχνούμενοι ὅτι θὰ δώσωσιν ἅπαντες ἀνὰ ἓν δίστυλον, ἅμα ἀρχίσῃ ἢ οἰκοδομή ³⁾.

Κατόπιν τῆς αἰτήσεως ταύτης ὁ Σταυρίδης μετέβη καὶ πάλιν εἰς Λεωνίδειον κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1830 καὶ ἔδωσε συμπληρωτικὰς ὁδηγίας.

Τὸ σχολεῖον, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Σταυρίδου ⁴⁾ καὶ κοινήν τῶν κατοίκων συγκατάθεσιν, θὰ ἐκτίζετο εἰς τὸ μετόχιον τοῦ μοναστηρίου Καρυᾶς, θὰ περιελάμβανεν εἰς ἓν οἶκημα τό τε Ἑλληνικὸν καὶ τὸ ἀλληλοδιδασκτικόν, θὰ εἶχεν αἰθούσας διὰ 260 μαθητὰς καὶ δύο δεξαμενὰς ὑποστέγους πρὸς ἐναποθήκευσιν ὕδατος καὶ ἀνακουφισμὸν καὶ γευματισμὸν τῶν μαθητῶν. Ταῦτα πάντα ὅμως ἦσαν σχέδια μελλοντικά, ἐν ᾧ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἠϋξανε ⁵⁾ καὶ ἀπῆτει χῶρον. Προχείρως λοιπὸν τὴν ἀνάγκην ταύτην θεραπεύων ὁ διοικητῆς Ρέοντος καὶ Πραστοῦ ἐνοικίασε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1830 δι' Ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ τὸ ὑπόγειον τοῦ οἰκήματος, ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ Θεοδόσιος ⁶⁾, δι' ἀλληλοδιδασκτικὸν δὲ προσ-

¹⁾ Οἱ κάτοικοι Λεωνιδείου ἐζήτουν νὰ πληρώνη ἡ Κυβέρνησις τοὺς μισθοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἀλληλοδιδασκτικοῦ ὡς καὶ τοὺς τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου—Πραστοῦ, νὰ λαμβάνη δ' ὡς ἀντάλλαγμα τὰ περισσεύματα τῶν εἰσοδημάτων τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Πραστοῦ μοναστηρίων (ἔγγρ. 23ης Ἰανουαρίου 1831).

²⁾ Τὰ διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐξοδα ὑπελογίσθησαν εἰς 1100 τάλληρα. Βλέπε καὶ τὰ ἔγγραφα 8ης Ἰουλίου καὶ 3ης Αὐγούστου 1830 ὡς καὶ 16ης καὶ 23ης Ἰανουαρίου 1831.

³⁾ Ἐγγραφον 6ης Αὐγούστου 1830. Τὴν αἴτησιν ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ διοικητῆς· ἔγγρ. 17ης Ἰανουαρίου 1831.

⁴⁾ Τὸ σχέδιον τοῦτο σφίζεται ἐν τῷ φακέλλῳ τῶν ἐπὶ Καποδίστρια Σχολικῶν (ἔγγρ. 18 Ἰουλίου 1830), δὲν δημοσιεύεται δ' ἐνταῦθα, διότι καὶ δὲν ἐφηρομόσθη.

⁵⁾ Οἱ εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν φοιτῶντες ἦσαν κατὰ τὸ 1829, 69, κατὰ Ὀκτώβριον δὲ τοῦ 1830 150 (ἔγγρ. 8ης Ὀκτωβρίου 1830).

⁶⁾ Διὰ τὸ ἄνω πάτωμα ἐπληρῶνοντο 80 φοῖνικες ἑτησίως καὶ διὰ τὸ ὑπόγειον τεσσαράκοντα. Διὰ τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν ἐπληρώθησαν 40 φοῖνικες δι' ἓν ἕξαμηνον.

ωρινῶς ἐπὶ ἐν ἑξάμηνον ἀποθήκην τοῦ Γεωργάκη Μιχαλάκη εὐ-
 άερον χωροῦσαν 150 μαθητάς, ὑποχρεώσας συγχρόνως τοὺς ἐφό-
 ρους νὰ κατασκευάσωσιν εἰς ἀμφοτέρα τὰ σχολεῖα πρόχειρα θρα-
 νία καὶ καθίσματα ¹⁾).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Γραμματεία τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ἐγκρί-
 νουσα αἰτήσιν τῶν κατοίκων συγκατετέθη νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς
 τοὺς Λεωνιδεῖς 3000 φρίνικες ἐκ τῶν παρ' αὐτῇ κατατεθειμένων
 1100 ταλλήρων ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀρχίσῃ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ
 Σταυρίδου ἡ οἰκοδομὴ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς
 Ἑλληνικῆς σχολῆς, ἵνα μὴ μείνωσιν οὕτως ἀμφοτέραι ἡμιτελεῖς ²⁾.
 Καὶ τὰ χρήματα μὲν παρεδόθησαν τότε ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Δαμι-
 ράλη εἰς τὸν ἑφορον τῆς σχολῆς Κωνσταντῖνον Θεοδώρου, μέχρις
 ὅμως Φεβρουαρίου τοῦ 1829 «ἡ κτίσις τοῦ σχολείου παρημελήθη
 διὰ πολλὰς τῶν ἐντοπίων αἰτίας καὶ τὰ συμβάντα περιστατικά»,
 ἤτοι διὰ τὴν διαίρεσιν τῶν ἐφόρων εἰς δύο κόμματα, τοῦθ' ὅπερ
 προῦκάλεσε τὴν κατὰ Μάρτιον ἔκφρασιν τῆς λύπης τῆς Κυβερνή-
 σεως ³⁾).

Ἐλθωμεν νῦν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ μισθοῦ τῶν διδασκάλων. Μέχρι
 τοῦ 1829 ὁ ἀλληλοδιδασκτικὸς ἐπληρῶνετο παρ' ἐκάστου μαθητοῦ 2
 γρόσια μηνιαίως, ὁ δὲ κοινὸς ἐλάμβανε παρ' ἐκάστου μὲν ἀρχα-
 ρίου μηνιαίως παρὰδες εἴκοσι, γρόσιον δὲ ἐν καὶ ἄρτον ἕνα παρ'
 ἐκάστου ὅπωςδῆποτε προχωρημένου μαθητοῦ ⁴⁾. Ὁ Ἑλληνικὸς
 ἐπληρῶνετο ὑπὸ τῶν κατοίκων 250 γρόσια μηνιαίως μέχρι τέλους
 Αὐγούστου ⁵⁾. Ἀφ' ἧς δ' ἐποχῆς ἀνέλαβε νὰ πληρῶνῃ τοὺς διδα-

¹⁾ Ἐγγρ. 6ης Αὐγούστου 1830. Μέχρι τῆς 1ης Δεκεμβρίου δὲν εἶχον κατα-
 σκευασθῆ τὰ θρανία, ὁ δὲ Κοκκίνης προέτρεψε, κατὰ τὴν ἐκθεσὶν του, τοὺς ἐφόρους
 νὰ κατασκευάσωσι τοῦλάχιστον ἑννέα τοιαῦτα.

²⁾ Ἐγγρ. 31ης Ἰανουαρίου 1831.

³⁾ Ἐγγρ. 29ης Φεβρουαρίου καὶ 17ης Μαρτίου 1832.

⁴⁾ Ἐγγρ. 29ης Ὀκτωβρίου 1829 (φάκελλ. Δεκεμβρίου) καὶ 6ης Αὐγούστου 1830.

⁵⁾ Ἐκ τούτων τὰ 1280 ἐπλήρωνον οἱ γονεῖς (Ἐγγρ. 6ης Αὐγούστου 1830), τὰ
 δ' ὑπόλοιπα ἡ κοινότης ἐκ τῶν ἐνοικίων δύο ἐργαστηρίων κατὰ τὸν Αἰγιαλὸν τοῦ
 Ἁγ. Ἀνδρέου κειμένων καὶ ἑτέρων δύο ἐργαστηρίων ἐν Πραστῇ, πάντων εἰς τὰς σχό-
 λὰς ἀφιερωμένων, ἔτι καὶ ἐκ τῶν τόκων 1000 γροσίων πρὸς ὄφελος τῶν σχολείων
 τοκιζομένων (Ἐγγρ. 29ης Ὀκτωβρίου 1829).

σκαλικούς μισθούς ἢ Κυβέρνησις, ὁ μὲν ἀλληλοδιδακτικὸς ἐλάμβανε 40 φοίνικας μηνιαίως, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ὀγδοήκοντα ¹⁾).

Τὰ τῶν σχολείων ἐπώπτευον ἔφοροι ²⁾, ὡς τοιοῦτοι δὲ κατὰ τὸ 1829 διωρίσθησαν οἱ Χατζῆ Παναγιώτου, Χατζῆ Γεωργίου Κρεμμίτσος, ³⁾ Ἰωάννης Γούλενος ⁴⁾ καὶ Κώστας Θεοδώρου, οὗτοι δὲ παρέμειναν τοῦλάχιστον μέχρι 22^{ας} Αὐγούστου τοῦ 1830 ⁵⁾. Μετὸς ἐφόρους τούτους δὲ δὲν ἦσαν ἀπολύτως εὐχαριστημένοι ⁵⁾. Ἐξ ἐγγράφου τῆς 11^{ης} Μαρτίου 1830 μανθάνομεν ὅτι οὗτοι ἀπέκλειον τοὺς ξένους κατὰ τὴν ἐνοικίασιν τῶν ἐργαστηρίων, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ ἐνοικιασθῶσι περὶ τοὺς 300-350 φοίνικας ἐτησίως, τοῦτο δὲ, ἵνα αὐτοὶ εὐθηνότερον τὰ ἐνοικιάσωσι, συνάζοντες δὲ τὰ εἰσοδήματα τῶν διαφόρων ἄλλων ἀφιερωμάτων ἠνάγκαζον εἶτα τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν νὰ πληρῶνωσιν ἰδιαιτέρως διὰ τὰ ἐξοδα τῆς σχολῆς.

Καὶ ὁ Ι. Κοκκῶνης δ' ἔγραφεν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ τῆ 2^{ης} Δεκεμβρίου 1830 «Ἐφοροὶ τοῦ σχολείου εἶναι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ οἱ κάτοικοι δείχνουν παράδοξον ἀμέλειαν καὶ ἀφροντισίαν ἐπίμεμπτον περὶ τοῦ σχολείου των». Ἀφ' ἑτέρου ὁ διοικητῆς Ἀγ. Πέτρου Πραστοῦ δι' ἐγγράφου τοῦ τῆς 20^{ης} Δεκεμβρίου 1830 τοὺς ἐπέπληττε πρῶτον, διότι, ἐν ᾧ ἐγνώριζον εἰς χεῖρας τίνων εὐρίσκοντο τὰ διὰ τὰ σχολεῖα χρήματα τὸ ἐπέκρυπτον, καὶ δεύτερον, διότι δὲν εἶχον φροντίσει νὰ κατασκευάσωσι τὰ θρανία τοῦ ἐν Λεωνιδεῖω ἀλληλοδιδακτικοῦ.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1844 ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Σύντζιας Γεράσιμος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν Λεωνιδείου τὴν εἰς τὸ παράλιον αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσαν μοναστηριακὴν οἰκίαν καὶ ἀποθήκην, ὑπὸ τὸν ὄρον, ἐφ' ὅσον ζῆ, νὰ λαμβάνη κατ' ἔτος δραχμὰς ὀγδοήκοντα, ὅπερ προῦκάλεσε τότε τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ Θ. Χ.

¹⁾ Ἐγγρ. 22^{ας} Αὐγούστου 1830 καὶ 29^{ης} Ἰουλίου 1829.

²⁾ Οὗτοι διεχειρίζοντο τὰ κατὰ καιροὺς ὑπὲρ τῶν σχολείων ἀφιερωμένα ἐργαστήρια, οἰκίας, κτήματα καὶ χρήματα (ἔγγρ. 8^{ης} Ἰουλίου 1829).

³⁾ Τὸν Ι. Γούλενον εὐρίσκομεν κατὰ τὸ 1816 δήμαρχον Λεωνιδείου. Ὁρ. ἔφημερος τῆς Κυβερν. τοῦ 1836 παραρτήματος σελ. 13.

⁴⁾ Ἐγγραφα 13^{ης} Δεκεμβρίου 1829 καὶ 31^{ης} Μαΐου καὶ 22^{ας} Αὐγούστου 1830.

⁵⁾ Ἀφορμή, ἐννοεῖται, πολλῶν πρραπόνων ἦσαν κομματικαὶ ἔριδες.

Μπεκήρου, δισχυριζομένου ὅτι τὸ κτῆμα ἦτο οὐχὶ τοῦ ἡγουμένου, ἀλλὰ τῆς μονῆς ¹⁾).

Ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα, τῷ 1845 δῆλα δὴ, εὐρίσκομεν ἐν Λεωνιδείῳ λειτουργοῦν Ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἰς ὃ ἑκδότης Ἀνδρέας Κορομηλάς ἀπέστειλε δωρεὰν σώματα τοῦ ὑπὸ Νεοφ. Δούκα ἐκδοθέντος Ἀριστοφάνους ²⁾).

Κατὰ τὸ 1851 τέλος ἐν Λεωνιδείῳ ὑπῆρχε ἐν Ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ δύο δημοτικά, πάντα δευτέρας τάξεως ³⁾).

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ—ΠΡΑΣΤΟΥ

Περὶ τῶν κατοίκων τοῦ Πραστοῦ καὶ τῆς ἐναλλάξ παραμονῆς αὐτῶν ἐν τῇ κωμοπόλει τχύτη καὶ τῷ Ἀγίῳ Ἀνδρέᾳ ὠμίλησα ἀνωτέρω ⁴⁾. Νῦν, προκειμένου νὰ πραγματευθῶ περὶ τοῦ σχολείου ἐνὸς ἐκ τῶν μερῶν τούτων, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ διαλάβω ἐκ παραλλήλου καὶ περὶ τοῦ ἑτέρου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1829 οἱ κάτοικοι Πραστοῦ ἀπεφάσισαν νὰ συστήσωσι γενικὴν μὲν σχολὴν ἐν Λεωνιδείῳ, ἀλληλοδιδασκτικὴν δ' ἐν Πραστοῦ ⁵⁾. Ὑπὲρ τῆς δευτέρας ταύτης δραστηρίας καὶ ἐπαινετὰς τότε κατέβαλε προσπάθειας ὁ προεστὸς Κυριάκος Λυγινός, καταλλήλως καὶ ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ διοικητοῦ Λακωνίας Γ. Βαλτινοῦ προτραπεῖς.

Ὁ Λυγινός ἀνέλαβε νὰ περιφέρῃ κατάλογον συνεισφορῶν εἰς τοὺς κατοίκους Πραστοῦ καὶ Ἀγ. Ἀνδρέου, τὴν δευτέραν δ' Ἰουλίου 1829 χαίρων ἀνήγγειλεν ὅτι εἶχεν εἰσπράξει γρόσια 8911, ἠλπιζε δὲ νὰ εἰσπράξῃ καὶ ἄλλα καὶ προσέθετεν «εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ χαρὰ, τὴν ὅποιαν ὅλοι ἠσθάνθησαν διὰ τὴν περὶ συστάσεως σχολείου πρόνοιαν τῆς Α. Ἐξοχότητος, τοῦ ἀγαθοῦ πατρὸς τῆς Ἑλλάδος».

¹⁾ Μοναστηριακά, φάκελλος μονῆς Σύντζιας, ἔγγρ. 16ης Μαρτίου 1844.

²⁾ Ματθαίου Παρανίκα, Σχεδιάσμα 202.

³⁾ Ι. Ραγκαβῆ, Τὰ Ἑλληνικά 2.730.

⁴⁾ Περὶ Ἀγ. Ἀνδρέου ὄρα W. M. Leake, Travels in the Morea 2.195-197.

⁵⁾ Ἐγγρ. 8ης Ἰουλίου 1829,

Νὰ ἐπιδαρύνῃ τότε τὴν Κυβέρνησιν δὲν ἐζήτησεν ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ. Ἠρκέσθη νὰ ζητήσῃ ἀπλῶς νὰ τοῦ στεγάσῃ καὶ ἐσωτερικῶς ἐπιχρίσῃ οἶκημα πρὸ χρόνων ἀφιερωμένον εἰς τὴν σχολήν, ἵνα χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ φοιτῶσιν εἰς αὐτὸ ὅσοι παῖδες δὲν ἠδύναντο νὰ μεταδῶσιν ἀμέσως εἰς τὴν γενικὴν σχολὴν Λεωνιδείου ¹⁾.

Τὸ σχολεῖον τοῦτο, τὴν ἰδρυσιν τοῦ ὁποίου συνέστησε θερμῶς ὁ προσωρινὸς διοικητὴς Λακωνίας ²⁾, μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου δὲν εἶχεν ἐπισκευασθῆ ³⁾, ἐν τῷ μεταξύ δ' ἐπελθόντος τοῦ χειμῶνος καὶ καταθάντων τῶν κατοίκων εἰς Ἄγ. Ἀνδρέαν ἀνεβλήθη ἡ ἐπισκευή. Ἡ Κυβέρνησις ἐν τούτοις τὴν 2^{ην} Ἰουνίου 1830 ἀνέθεσεν εἰς τὸν διοικητὴν Ἄγ. Πέτρου—Πραστοῦ νὰ μεταβῆ εἰς Πραστὸν καὶ ἐκεῖ, συνεννοούμενος μετὰ τῶν ἐφόρων, νὰ φροντίσῃ περὶ οἰκοδομῆς σχολείου ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ⁴⁾. Ὁ διοικητὴς Σταμ. Ψωμᾶς ἀνῆλθεν ὄντως εἰς Πραστὸν καὶ ἐρευνήσας εὔρε μετὰ τῶν ἐρειπωμένων οἰκιῶν μίαν, ἣτις μὲ δαπάνην πεντακοσίων γροσίων ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον διὰ τοὺς ἐδδομήκοντα τότε μαθητάς. Οἱ Πραστιῶται ἔμειναν ἐκ τῆς λύσεως ἱκανοποιημένοι καὶ ἐζήτησαν ἀλληλοδιδασκτικόν, οὔτινος ὁ μισθὸς νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τοὺς τετρακοσίους φοίνικας ἑτησίως ⁵⁾.

Ὁ διοικητὴς ὁμως ἀπ᾽ μεταβάς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἐξ αὐτοψίας γνωρίσας τὰ πράγματα, προέτεινεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἐξῆς πρακτικὴν γνώμην. Ἀφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἔμενον τὸν μὲν χειμῶνα ἐν Ἄγ. Ἀνδρέα, τὸ δὲ θέρος ἐν Πραστῷ, νὰ κτισθῆ καὶ ἐν Ἄγ. Ἀνδρέα ἀλληλοδιδασκτικὸν ἀντὶ δαπάνης δισχιλίων γροσίων, νὰ διορισθῆ δὲ εἰς καὶ μόνος εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἀλληλοδιδασκτικὸς, ὅστις νὰ παρακαλουθῆ τοὺς μεταναστεύοντας κατοίκους ⁶⁾.

¹⁾ Ἐγγρ. 2ας Ἰουλίου 1829 ἐν τῷ φακέλλῳ τοῦ Δεκεμβρίου.

²⁾ Ἐγγρ. 8ης Ἰουλίου 1829 φακέλλ. Δεκεμβρίου.

³⁾ Ἐγγρ. 29ης Ὀκτωβρίου 1829.

⁴⁾ Ἐγγρ. 2ας Ἰουνίου 1830.

⁵⁾ Σχολεῖον δὲν ὑπῆρχεν ἐν Πραστῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου 1830, ὡς φε-
δαιοῖ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ὁ Ι. Κοκκίνης.

⁶⁾ Ἐγγρ. 6ης Αὐγούστου 1830, Ὅρα καὶ ἔγγρ. 23ης Ἰανουαρίου 1831.

Καὶ αὐτὰ μὲν προέτεινεν ὁ διοικητής, τὰ σχολεῖα ὁμῶς, παρὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισήμως διαβιβάσθεισαν ἔγκρισιν ¹⁾, μέχρι τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1831 δὲν εἶχον ἐπισκευασθῆ ἢ κτισθῆ ²⁾, οὐδὲ μέχρι τῆς 9ης Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὡς ἐβεβαίωτο ὁ ἔφορος Ἰωάννης Γούλενος, ὅστις καὶ παρεπονεῖτο ὅτι τινὲς τῶν κατοίκων, ἐπεμβαίοντες εἰς τὰ χρέη του, ἠμπόδιζον τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σχολείου ³⁾.

Ἔλθωμεν νῦν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου.

Ὡς καὶ ἐν Πραστῇ, οὕτω καὶ ἐν Ἀγ. Ἀνδρέᾳ μέχρι τέλους τοῦ 1829 σχολεῖον Κυβερνητικὸν δὲν ὑπῆρχεν ⁴⁾, οἱ κάτοικοι ὁμῶς εἶχον φροντίσει νὰ ἐνοικιάσωσιν ἰδιωτικὸν οἶκημα καὶ νὰ μετακαλέσωσι διδάσκαλον, ὅστις κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1829 ἐδίδασκε 43 μαθητὰς λαμβάνων ἐτήσιον μισθὸν γρόσια 2500 καὶ γρόσια διακόσια δι' ἐνοίκιον ⁵⁾. Μιμούμενοι δὲ τοὺς ἐν Λεωνιδείῳ καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ διευκολύνωσι τὴν Κυβέρνησιν, ἤνοιξαν κατάλογον ἐράνων ⁶⁾ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1830, ὅστις ἀπέδωκεν ἐν ὄλῳ φοίνικας 454, οὓς καὶ διέθεσαν πρὸς μισθοδοσίαν τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ διδασκάλου, ὃν θὰ τοὺς ἔστελλεν ἡ Κυβέρνησις λαμβάνουσα ἐκ τῶν ἀποφοίτων τοῦ Κεντρικοῦ σχολείου Αἰγίνης. Ἄν ὁ μισθὸς δὲν εἶναι ἀρκετός, ἔλεγον οἱ πρόκριτοι, ⁷⁾ «ἠμποροῦμεν νὰ καταγράψωμεν καὶ περισσότερον, θὰ φροντίσωμεν δὲ καὶ διὰ τὸ κατάλυμα τοῦ διδα-

¹⁾ Ἐγγρ. 31ης Ἰανουαρίου 1831.

²⁾ Ἐξ ἐγγράφου τῆς 23ης Ἰανουαρίου 1831 μαρθάνομεν ὅτι διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἐπισκευὴν τῶν σχολείων τούτων ἀπῆτοῦντο 1500·200) φοίνικες, ποσὺν, ὑπερ θὰ ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν γενομένων εἰσφορῶν (ἔγγρ. 17ης Ἰανουαρίου 1831).

³⁾ Ἐγγρ. 9ης Φεβρουαρίου 1831.

⁴⁾ Ἐγγρ. 29ης Ὀκτωβρίου 1829.

⁵⁾ Ἐγγρ. 7ης Δεκεμβρίου 1829. Οἱ μαθηταὶ ἦσαν περίπου 80 κατὰ Μάρτιον τοῦ 1830 (Ἐγγρ. 3 Ἀπριλίου 1830).

⁶⁾ Ἐν τῷ καταλόγῳ ἐναγράφησαν 91 πρόσωπα διὰ 5 ἢ 6 ἔτη ἀνὰ φοίνικας 2 μέχρι 10 ἐτησίως. Μόνος ὁ Κυριάκος Λυγινός καὶ ἡ σύζυγός του Αἰκατερίνα ἐνεγράφησαν δι' ὀγδοήκοντα φοίνικας ἐτησίως ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ὁ τῆς Ὀρθοκωστᾶς ἠγούμενος Ἰωσήφ διὰ φοίνικας εἴκοσι.

⁷⁾ Πρόκριτοι τότε ἦσαν οἱ Παναγ. Μερίκας, Κυριάκος Λυγινός, Θεόδωρος Μερίκας, Μανώλης Μυξῆς καὶ Γιάννης Λυγινός.

σκάλου· στείλατέ μας μόνον μετὰ τοῦ διδασκάλου τοὺς ἀναγκαίους πίνακας καὶ λοιπὰ σχολικὰ ὄργανα» ¹⁾).

Μὲ τὸ ἀνωτέρω ποσὸν ἐξησφαλίσθη ὄντως ὁ διορισμὸς ἀλληλοδιδακτικοῦ, ὃν κατὰ τὴν 2^{αν} Δεκεμβρίου 1830 ἀναφέρει ἐν τῇ ἐκθέσει του ὁ Κοκκῶνης, προσθέτων ὅτι ἐδίδασκεν τεσσαράκοντα μαθητάς.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ σχολεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνέγερσις ἐζητήθη ἐπιμόνως ὑπελογίσθη ὅτι θὰ ἐστοίχιζε 1500-2000 φοίνικας, τοὺς ὁποίους παρεκλήθη νὰ καταβάλῃ ἡ Κυβέρνησις ²⁾).

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1832 οἱ κάτοικοι Ἁγίου Ἀνδρέου - Πραστοῦ, ἀρκούμενοι εἰς ἓνα καὶ μόνον ἀλληλοδιδακτικὸν διδάσκαλον, παρεκάλεσαν νὰ πληρώνεται οὗτος ἐκ τῶν ἐνοικίων τῶν κατὰ τὸν Ἁγ. Ἀνδρέαν ἐργαστηρίων τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς, εἰς ἃ νὰ προστίθεται καὶ μικρὰ χρηματικὴ Κυβερνητικὴ ἐπιχορήγησις ³⁾).

Τέλος κατὰ τὸ 1851 ὁ Πραστὸς καὶ ὁ Ἁγ. Ἀνδρέας εἶχον ἀπὸ κοινοῦ ἐν σχολεῖον δημοτικὸν I^{ον} τάξεως ⁴⁾).

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Τὴν κατὰ τὸν Ἁγιον Ἰωάννην σχολὴν δεινῶς κατὰ τὸ 1826 δοκιμασθεῖσαν, ὡς εἴπομεν, ἐπανευρίσκομεν κατὰ τὸ 1829 ἐν Καλυβίοις, ἐκπεσοῦσαν ὅμως τῆς παλαιᾶς ἀκμῆς.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου εἶχον οἱ Ἀἰγυαννῖται μόνον ἀλληλοδιδακτικὴν σχολὴν μὲ 150 μαθητάς ⁵⁾ καὶ διδάσκαλον τὸν Παναγιώτην Μαμάκην, ὅστις φρικτῶς παρεπονεῖτο κατὰ τῶν ἐφόρων, οἵτινες, ξένοι ὄντες, οὐδόλως ἐφρόντιζον περὶ ἀνεγέρσεως κτιρίου τῆς σχολῆς ⁶⁾. Θὰ εἶχε δὲ ποιάν τινα μὀρφωσιν ὁ Μαμά-

¹⁾ Κατὰ Μάριον ἐστάλησαν οἱ ζητηθέντες πίνακες καὶ ἄλλα βιβλιάρια. Ἐγγρ. 4^{ης} Μαΐου 1831.

²⁾ Ἐγγρ. 23^{ης} Ἰανουαρίου 1831.

³⁾ Ἐγγρ. 11^{ης} Μαρτίου 1832.

⁴⁾ I. Ραγκαβῆ, Τὰ Ἑλληνικά 2. 733.

⁵⁾ Οἱ μαθηταὶ ἦσαν 150 καὶ κατὰ τὴν 8^{ην} Ὀκτωβρίου 1830.

⁶⁾ Ἐγγρ. 12^{ης} Νοεμβρίου 1829.